

Santiago, 17 Juny 1954

Estimat amic Ferrater :

Fa uns dies que he rebut la teva lletra del 5

del present mes. Sé el que són els finals de curs i comprenc la inoportunitat de la demanda que et feia, en la darrera lletra del 15 Abril últim. Per sort, el temps et va privar de dedicar-te a la meua suggestió. Dic per sort, perquè va passar la cosa més divertida. La preocupació que va presidir amb rigor la redacció de la segona part del meu Cant, es va ensenyorir plenament de mi, i segurament que el rigor em va portar, per salvar certes coses, a mutilar-ne d'altres. Tu vares captar amb rapidesa la llacuna i me la vares observar. En explicar-me - esclicante - en la meua lletra, com que ja havia salvat la dificultat temuda, succeí que jo mateix em vareig lliurar de la preocupació. I després d'haver-hi dit que reveiéssis el text últim, segons la meua posició, jo ja quedava, també, lliure per judicar-me millor, d'acord a les teves observacions. I si bé et deia que abans de marxar cap a Europa em diguéssis alguna cosa per si jo podia aprofitar en passar en net el text, no vareig pas restar esperant. Els sis primers capítols passaren al nou text iguals, una mica més polits. El setè, una mica variat, potser millor arrodonit. El 8è, que tu trovaves massa breu i que a mi em xenblava bé, va sofrir una petita, però molt bella ampliació. Al costat de cada una de les activitats tècniques-materials de la ciutat s'hi fa la creixença i desenvolupament de les valors espirituals realitzades. El massa concret del IX s'ha humanitzat força i s'hi ha preparat l'assaig superat - en les consagracions efectives - del poder de fer de la ciutadania. Una gran preocupació em perseguia des del començament de la confecció del text que havia d'anar a Sao Paulo. Era la pregunta natural que el futur lector neutral es feria. Si els homes de Sabadell estaven tan ben dotats, perquè fou possible una desfeta tant rasant de institucions i de maneres, sense cap gest ni protesta? Aquest buit no quedava explicat, i la ommissió perjudicava massa la exaltació sabadellenca. I privava, altrament, de una experiència que tenia un gran valor que fos descrita. Naturalment aquí ja m'acarava amb un aspecte delicat per la meua preocupació. Però, en aquest moment, ja em sentia bastant deslliurat del perill, per a afrontar-lo. El capítol Xè, sense perdre cap de les coses que tenia, ha estat ordenat molt millor, etc. L'exposició de la desaparició del Bosc de Can Feu, del tres Grups escolars, de les intitucions humanístiques i tècniques són descrites amb comentari per tot el que representa cada un dels tres. I Biel pregunta cada vegada a l'amic estranger com la ciutadania romangé callada. Perquè permetia que el contingut que justificava tota la humanitat sabadellenca, fos arrebassat? No podia ser indiferència. Que era? La segona part de la descripció de l'amic estranger és ampliada amb la descripció de la tècnica de sous baixos i d'escassetat d'aliments. Tècnica que redueix l'home a la defensa animal. I que ha estat mantinguda estratègicament per a reduir les facultats de l'home i crear la classe nova dels traficants, suport de les noves autoritats. La malaltia física i moral de la gana, i la por per l'altre, havien aconseguit els fruits malèfics necessaris. La descripció de l'amic de Biel, en diàleg amb les preocupacions d'aquest, em fa l'efecte que ha guanyat en riquesa descriptiva i en veritat reveladora. La tragèdia s'ha agermanat més amb el pensament fonamental del cant. L'onzé capítol: "El pitjor exili." Està notablement ampliat i enriquit. Es glossa el triomf de l'animalitat i la deïfi-

cació de la matèria, amb gran irònica serietat. Biel es debat, inconvenient, i la recerques que fa a totes les coses conegudes, serveixen per a explicar ara com estant i viuen les coses que abans eren sentit revelador de l'esperit de la ciutat. Els fabricants i la clerecía, viuen satisfets i tranquils de la nova situació, i la seva posició es descrita amb serenitat no exenta de valentia. S'explica la coincidència en l'apaiuagament d'aquest dos braços amb els "cavallers de la espanyolització" per sotmetre l'ànima i l'esperit sabadellenc. Hi ha una manifestació del sentiment de la catalanitat. I un ordre queda establert. Els fabricants i la clerecía accepten gustosos el seu servilisme ala cavallers de la espanyolització, per que aquests els treuen les castanyes del foc. Ells, per fi, tenen assegurat el servilisme dels que paguen. Segueix la descripció de l'anterior text que fa impossible a Biel tornar a la seva ciutat nadiua. Jo et deia que relllegis bé els darrers capítols. Em penso que en el XIIIè, "El clam silenciós de les xemeneies" hi ha una bona part de la pintura de la Confraria dels pobres. Aquest capítol ha sofert poques modificacions. Alguna petita introducció. La més important en començar, explicant la presidència perdurable de les xemeneies en a vida ciutadana. El XIIIè, dedicat a explicar el poder salvador de la Confraria dels pobres, ha crescut bastant. Està més explicat, tan per el que per natural conseqüència es porta dit, com pel que s'hi ha afegit. A la falta de tots els valors racionals, resta el poder de la puresa original incoscient, que per lògica il·lògica, però, per realitat salvadora, guarda, per vies no ~~era~~ racionals ni intel·lectuals, les coses valuoses. De la mateixa manera que l'home del camp, ha estat el que ha protegit de la desfeta, les tradicions i la llengua, tantes vegades corrompudes a la ciutat de ciutadans no paguesos. Al final el capítol contrasta a l'aprenentatge de les valors ~~XXXXXXXXXX~~ servides pels pobres, el seu estratge en el domini de la gana i de la por, en el domini de la injúria i de la rapacitat soferteres i en el de la superació de la bondat profanada. El XIVè ha adquirit, tal com estava, més element de unitat, amb totes les fetes fins aquí. Però a la entrada del capítol es diu que si malgrat les catàstrofes desplegades dels elements, la natura s'ha perfeccionat i embellit, les torpeses de l'aprenentatge de l'home no podrán comprometre la perfecció del món moral. El capítol que ha tingut la major creixença, és el XVè, el darrer. El tema va venir-me sol, després de totes les reformes introduïdes. He mantingut la visió del creixament del passat, per la descripció que ja coneixes de les xemeneies. Però Biel vol veure i veu algunes anticipacions de l'esdevenidor. Fa una descripció molt objectiva de la fatalitat de la vida material, del diner i de les seves desmesures. Veu que els sabadellencs del futur han superat la tirania del poder del diner. Descriu els nou valors dels enginys i de l'intel·lecte i s'avança a observar que poden igualment vitiar-se, com els del diner, si com ells, es demesuren igualment. La desmesura és la dehumanització. El problema de l'home, en aquell futur, segueix essent el de fer-se home, per sobre de tot. Es parla del noí de l'home en la cursa evolutiva i de les tentacions del món exterior. Del misteri de les coses i del de l'home. Biel man teix la confiança - i la justifica - en el sabadellenc del futur per aquesta vigilància. Es treuen nous exponents del passat per a amparar la esperança. Fins s'escapa una intuïció sobre el nom de la ciutat. S'admet que per aquest camí l'home de la ciutat, si la clerecía no s'eleva, ferà més per el món moral que no pas ella. Aquests somnis del futur son xemeneies imponents de la imaginació de Biel. I a la desfilita de les real i de les imaginàries, Biel acluca els ulls per sempre. És possible que m'equivoqui. El poder de descripció que tu vares captar tan bé, ara em sembla que manté vigoria fins a l'acabar. Això sí, les possibilitats de les contraversies, també ha augmentat. Mai no s'empra cap dels mots fàcils que fan esviar la valor de les coses. Et

diré més. En les latituts i en les ments, en que la cosa religiosa és tabú, crec que el meu Cant va mort. He acabat la posició terrenal de la cleràcia, en que sigui només de pas, amb tessi religiosa, bastant dins de la línea plenament racional de Lecompte du ~~XXI~~ Nou. Vaig, doncs, als Jocs Florals de Sao Paulo, una mica irònicament. Esperant que siguin una mica ignocents o una mica intel·ligents, perquè el meu petit treball els abelleixi. El meu fill Claudi em deia; ara si que haurà de pensar entre quedar-se amb el merit o amb el premi. Totes les alternatives que puguin esdevenir al meu Cant, als Jocs, les rebré amb satisfeció. He fet la trama del treball, el dilluns d'aquesta setmana, perquè de una vegada havia d'acabar de polir i repolir-lo. T'envio un index perquè vegis com han augmentat les proporcions. L'he passat a paper de tamany carta. L'anterior text, en aquest paper, feria unes 80 pàgines. Tal com està ara en té 104.

XX T'escric desseguida perquè sàpigues que sense que el temps et vagi donar per a ocupar-te una mica del meu Cant, en aquesta etapa, les teves indicacions lúcides i certeres, m'han guiat sempre per a fer, bé a una obra mig literària, mig de pensament i a un document de valor moral i pedagògic pels meus sabadellencs i pels nostres catalans del futur. Dissabte, Alexandre Tarragó, vé a dinar i passarem la tarda llegint i comentant el Cant, per el qual, pel poc que n'hi he dit, hi està vivament interessat. Després el donaré a Guansé. Fes cinc cèntims del canvi als de Barcelona i als de Sabadell.

Escrí-me abans d'anar a Barcelona, i després, naturalment. Records dels meus pels teus. Una abraçada cordial del teu amic

J. Lluís Sureda